

до твору Манна з'явилася внаслідок зустрічі з пацієнткою, яка й нагадала йому пані Розалію фон Тюммлер. Зельцер надає власний виклад прецедентного тексту, змінюючи нарративні акценти і відповідно – рецептивний потенціал історії. Так, наприклад, новела Манна завершується лаконічною реплікою відстороненого гетеродієгетичного наратора з приводу смерті Розалії: “Rosalie died a gentle death, **regretted by all who knew her**” [12, с. 141], тоді як у версії Зельцера спостерігаємо життєстверджувальний акорд у мовленні дочки головної героїні: “**Poor woman**, said the nurse. **No**, said Anna. **You are quite, quite mistaken**” [17, с. 114].

У 1991 р. Зельцер захворів на легіонельоз, провівши 23 дні в комі. Свій досвід у ролі пацієнта письменник представив у збірці “Raising the Dead: A Doctor’s Encounter with His Own Mortality”, 1993). Прикметно, що у першій частині збірки Зельцер вступає в діалог із двома іншими представниками письменницької спільноти – англійським поетом Джоном Донном (1572–1631), який у 1624 р. написав прозовий твір “Devotions Upon Emergent Occasions, and severall steps in my Sicknes” після одужання від тяжкої невідомої хвороби, та англійською письменницею Фанні Берні (1752–1840), яка у докладній формі епістолярного жанру представила світові власний досвід проходження мастектомії без наркозу у 1811 році. Принагідно зазначимо, що у репрезентаціях досвіду хвороби письменника оповідь гомодієгетичного наратора раптово змінюється оповіддю від третьої особи. Саме таким чином лікар-письменник дистанціюється від себе як пацієнта, свідомо відділяючи цю «роль» від власного «Я»: “The pronoun *he* gives **a blessed bit of distance** between myself and a too fresh ordeal in which the use of *I* would be rather like picking off a scab only to find that the wound had not completely healed. Still, *I*, the author, will be present throughout, looking on, translating for *him*, the patient” [18, с. 29].

Збірка Річарда Зельцера “The Doctor Stories” (1998) – це своєрідний художній відгомін однойменної книги ще одного американського лікаря-письменника Вільяма Карлоса Вільямса (1883–1963), який також втілював свій професійний досвід у жанрі малої прози. Зокрема, очевидними є інтертекстуальні зв’язки між оповіданнями “Brute” Зельцера та “The Use of Force” Вільямса: обидва твори репрезентують досвід роботи письменників зі «складними»

і «нестандартними» пацієнтами, а також актуалізують суперечливі емоції у внутрішньому світі нараторів – бурхливу суміш роздратування, агресії, садистської втіхи і сорому. В оповіданні “Poe’s Light-House” лікар Дж. Моран розповідає про останні дні Едгара Аллана По. Перед читачем розгортається історія написання оповідання “The Light-House” – останнього і незавершеного твору письменника. Надалі автор пропонує читачеві продовження незавершеного оповідання. Зельцер цитує перші рядки твору Е.А. По (щоденник, перший запис у якому датується 1 січня, а останній – 3 січня 1796 року), розвиваючи оповідь на власний манер.

В оповіданні “Alexis St. Martin” читач стає свідком важливих подій в історії розвитку світової медицини. У творі представлено досвід американського хірурга Вільяма Бомонта, який проводив спостереження за роботою шлунку та механізмами секреції шлункового соку Алексіса Сент-Мартіна, якого у 1822 р. було поранено у живіт. Внаслідок поранення у стінці живота Сент-Мартіна утворилася нориця, що й дало лікареві змогу отримати неможливий раніше доступ до органу травлення людини. Дослідження Бомонта було викладено в монографії «Досліди і спостереження за шлунковим соком і фізіологією травлення» (“Experiments and Observations on the Gastric Juice and the Physiology of Digestion”, 1833), що й дало підґрунтя для інтертекстуальної моделі Зельцера. Автор пропонує читачеві докладну історію експериментів Вільяма Бомонта у вигляді дорожнього журналу, фрагментів листів тощо.

Не менш важливим є й інтермедіальний простір у творчості Зельцера. Зокрема, в оповіданні “The Surgeon as Priest” (збірка “Mortal Lessons: Notes on the Art of Surgery” (1976) ключове місце належить портрету Андреаса Везалія – фламандського лікаря XVI століття, основоположника наукової анатомії, який одним із перших почав проводити розтини з метою вивчення тіла людини. Вираз обличчя Везалія у момент проведення розтину наштовхує наратора на роздуми з приводу священної й утаємниченої природи професії лікаря, який у буквальному сенсі отримує доступ до внутрішнього світу пацієнта: “I understand you, Vesalius. Even now, after so many voyages within, so much exploration, I feel the same sense that one must not gaze into the body, the same irrational fear that it is an evil dead for which punishment arises. Consid-

er. The sight of our internal organs is denied us. To how many men is it given to look upon their own spleens, their heart, and live? **The hidden geography of the body** is a Medusa's head one glimpse of which would render blind the presumptuous eye" [16, с. 24].

В оповіданні "Il Traviato" (збірка "Confessions of a Knife", 1979) Зельцер вступає у діалог із всесвітньо відомою оперою Джузеппе Верді. Так, на початку твору лікар-наратор повідомляє про своє захоплення італійською оперою, що бере початок із самого дитинства і органічно продовжується у професійній діяльності хірурга. У зв'язку з цим наратор репрезентує огляд пацієнтів, послуговуючись музичними термінами: "... I think I hear a voice calling out, **baso profundo**, somewhere in that vasty dome: Is there a doctor in the house?" [14, с. 74]; "Aie! she groans, **crescendo**" [14, с. 76]. Слід також відзначити стилізацію авторського звернення до читача: "**Te calma**, gentle reader" [14, с. 74]. Прикметною є й аналогія між хірургією та мовою італійської опери: "It may have been the language of opera that drew me into surgery. For the language of surgery is **operatic**. It is Italianate, unlike the language of psychiatry, say, which is Teutonic <...> Take, for instance, the surgical word *choledochojunostomy*" [14, с. 74–75]. Дізнавшись, що пацієнтку оперуватиме його заклятий суперник, наратор бурхливо реагує цитатою з "La Traviata" Верді: "Mille serpi divoranmi il petto!" [14, с. 77]. Крім того, Зельцер пропонує читачеві змістити фокус уваги на постать лікаря Гренвіля і таким чином проаналізувати всесвітньо відому оперу під іншим кутом зору. Автор наполягає, що доречніше було б назвати оперу "**Il Traviato**", тобто «Пропаший», адже у творі йдеться про духовне зцілення Гренвіля: "... through the death of his beautiful patient, Dr. Grenvil regains his vocation. **He is redeemed. He has become a true doctor**. In light of this new insight into *La Traviata*, I propose that the name of the opera be changed to *Il Traviato*, or *The Redemption of Doctor Grenvil*" [14, с. 81–82].

В оповіданні "Angel, Tuning a Lute" (збірка "The Doctor Stories", 1998) текстотвірним чинником постає фреска італійського художника раннього Відродження Луки Сінйореллі у монастирі Монте-Олівето-Маджоре. Наратор захоплюється витвором мистецтва – зображенням янгола з лютнею, – і подумки переноситься у часи його створення, коли майстер поспішає закарбувати в образі янгола обличчя свого

померлого сина і таким чином прагне подолати смерть: "...he stands, sees that the body of his son has been taken away <...> he sees for the first time the angel that had burst from his old body to stand against that wall tuning a lute, harkening, plucking. **Not dead!** But softly breathing the stone-purified air, his lips curved in a smile without the least agony of death, with only the euphoria of boyish farewell" [15, с. 61]. Екфрасис, наділений потойбічною тілесністю, полонить уяву наратора і надихає на філософські роздуми про скінченність людини: "Next to this painting, all his others would be decoration. Here, only here, was **the primal corporeal fact**, not its fanciful derivative; the body that he had painted not with verdaccio, sinoper, ocher, but with the semen of his old age" [15, с. 62].

Висновки і пропозиції. Отже, інтертекстуальність та інтермедіальність як вагомі текстотвірні чинники малої прози Річарда Зельцера базуються на діалогічній взаємодії широкого спектра художніх текстів і творів мистецтва, присвячених медичній тематиці. Категорія інтертекстуальності у творчості Зельцера реалізована шляхом переосмислення літературних творів, документальних та епістолярних жанрів; стратегія інтермедіальності втілена шляхом інкорпорування графічних і музичних екфрасисів. Розлога палітра прецедентних текстів і творів мистецтва у прозі письменника вимагає від читача максимальної уваги, ерудованості і високого рівня обізнаності. Автор запрошує аудиторію долучитися до діалогу з творами попередніх епох, пропонує свої власні рефлексії з приводу медичних, деонтологічних та екзистенційних питань, а також пропонує читачеві виробити власні асоціації, залишаючи простір для подальшого розвитку міжмистецької поліфонії. Таким чином, інтертекстуальність та інтермедіальність у літературно-медичному дискурсі Річарда Зельцера є потужними засобами актуалізації читацького сприйняття і авторського переосмислення фундаментальних проблем людського буття.

Список використаної літератури:

1. Лисанець Ю.В. «По той бік стетоскопа»: дихотомія «лікар – пацієнт» та її деконструкція у сучасному літературно-медичному дискурсі. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. 2018. Т. 29(68). № 1. С. 158–162.
2. Лисанець Ю.В. Фізіологічні аберації в оповіданні Ф.С. Фіцджеральда «Загадкова історія

- Бенджаміна Баттона». Наукові записки Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди. Літературознавство. 2018. Вип. 1(87). С. 83–93.
3. Просалова В. Інтермедіальність як явище мистецтва і метод аналізу. Філологічні семінари. 2013. Вип. 16. С. 46–53.
 4. Современное зарубежное литературоведение (страны Западной Европы и США): концепции, школы, термины: энцикл. справочник [под ред. И.П. Ильина, Е.А. Цургановой]. 2-е изд., испр. и доп. М.: Интрада – ИНИОН, 1999. 319 с.
 5. Тишунина Н.В. Методология интермедіального анализа в свете междисциплинарных исследований. Методология гуманитарного знания в перспективе XXI века: материалы международной научной конференции. Серия «Symposium». Вип. 12. С-Пб: Санкт-Петербургское философское общество, 2001. С. 149–154.
 6. Ткачук О. Наратологічний словник. Тернопіль: Астон, 2002. 173 с.
 7. Фатеева Н. Контрапункт интертекстуальности или Интертекст в мире текстов. М.: Агар, 2000. 280 с.
 8. Borgenicht L. Richard Selzer and the Problem of Detached Concern. *Ann Intern Med.* 1984. 100(6). P. 923–928.
 9. Graham P.W. A Mirror for Medicine: Richard Selzer, Michael Crichton, and Walker Percy. *Perspectives in Biology and Medicine.* 1981. Vol. 24. No. 2. P. 229–239.
 10. Lysanets Yu. Narrative Projections of a Medical Researcher in “Arrowsmith” by Sinclair Lewis. *Південний архів: збірник наукових праць (Філологічні науки).* 2018. Вип. LXXIV. С. 78–80.
 11. Lysanets Yu. Narrative Representation of the Physician’s Image in the 19th Century U.S. Literature. *Current Issues of Social Studies and History of Medicine: Joint Ukrainian-Romanian scientific journal.* 2018. 3 (19). С. 88–92.
 12. Mann T. *The Black Swan* [translated from the German by Willard R. Trask]. New York: Alfred A. Knopf, 1954. 141 p.
 13. Schuster C.I. Confessions of a Writer: The art of Richard Selzer. *Rhetoric Review.* 1984. Vol. 3. Issue 1. P. 84–98.
 14. Selzer R. *Confessions of a Knife.* New York: Simon and Schuster, 1979. 223 p.
 15. Selzer R. *The Doctor Stories.* New York: Picador USA, 1998. 389 p.
 16. Selzer R. *Mortal Lessons: Notes on the Art of Surgery.* New York: Simon and Schuster, 1976. 219 p.
 17. Selzer R. *Taking the World in for Repairs.* New York: Penguin Books, 1986. 239 p.
 18. Selzer R. *Raising the Dead: A Doctor’s Encounter with His Own Mortality.* New York: Penguin Books, 1995. 118 p.
 19. Stieve E. The Medical Essay as an Invitation for Interdisciplinary Exploration. *Quadrivium: A Journal of Multidisciplinary Scholarship.* 2011. Vol. 3. Issue 1. Article 9. URL: <https://nsuworks.nova.edu/quadrivium/vol3/iss1/9>
 20. Sun J. Liminal Masculinity in Richard Selzer’s *Knife Song Korea.* *Journal of Medical Humanities.* 2014. Vol. 35. Issue 1. P. 85–93.

Лисанец Ю. В. Интертекстуальность и интермедіальность как текстообразующие доминанты литературно-медицинского дискурса Ричарда Зельцера

В статье исследована нарративная конфигурация малой прозы американского врача и писателя Ричарда Зельцера. Проанализированы рецептивный потенциал и особенности воплощения авторского сознания в литературно-медицинском дискурсе писателя, который сочетал медицинскую практику и искусство Слова. Отмечена роль интертекстуальности и интермедіальности как текстообразующих доминант прозаического наследия Зельцера, за счет которых автор вступает в диалог с широким спектром художественных текстов и произведений искусства разных эпох, посвященных медицинской тематике.

Ключевые слова: *литературно-медицинский дискурс, проза США, литература XX века, нарратор, интертекстуальность, интермедіальность.*

Lysanets. Yu. Intertextuality and intermediality as the text-creating dominant features in Richard Selzer’s literary and medical discourse

The article examines the narrative configuration of short stories by the American physician and writer Richard Selzer. The receptive potential and peculiarities of implementing the author’s consciousness in the literary-medical discourse of the writer, who combined medical practice and the art of the Word, have been analyzed. The author points out the role of intertextuality and intermediality as the text-creating dominant features, by means of which Selzer’s enters into a dialogue with a wide range of literary texts and works of art of various epochs, devoted to medical topics.

Key words: *literary and medical discourse, U.S. prose, 20th century literature, narrator, intertextuality, intermediality.*